

2904

1

Dessa uppteckningar äro lämnade av följande personer:

Ida Widerström, Box 35, Enebyda. (73 år)

Amandus Karlsson, " " " (69 ")

Ida Ch. Johansson, Huvudhult, Eriksmåla, (68 år)

Pettersson, Frans, Huvudhult, Eriksmåla, (81 år)

Karlsson, Axel, Huvudhult, Eriksmåla, (57 år)

2
2904

2

Julosten och brännvinsankare i sädesbingen.

Vid sädens inkörning hade man på botten av sädesbingen placerat julosten och en brännvinsankare. Kanske detta i någon mån bidrog till att påskynda tröskningen. Østen måste dock sparas till julafton, men den ansågs få bättre smak, då den låg förvarad på detta sätt.

Myntsboda sv., Sm.
(1929-30)

ds. Karlsson

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2904

3

Tröskningen.

Långt före jul började förberedelsen. Sedan jorden tillfrusit, tog man itu med tröskningen. Var det då en större by, ville ingen vara den sista om morgnarna att slå slagan i logen. Vid tretiden började därför slagorna i kraftigt två- eller tretakt.

2904

4

Julslakten.

I början av månaden utfördes julslakten, en mycket viktig och betydelsefull procedur. Då grisen stucks, skulle slaktaren sticka kniven i jorden, i annat fall bildades ett ~~slags~~ slags maskar, som kunde bli farliga att råka ut för. Djurets klövar samt de tillstymmelse till spenar, som funnos under grisens buk, måste noga tillvaratagas. De skulle nedgrävas i svinhuset. Därigenom försäkrade man sig med god tur med de svin man därefter komme att få. - Då det slaktade djurets fötter avskuros, fick slaktaren på inga villkor glömma att slå dessa mot "läggen". Därigenom blev fläsket mera drygt i hushållet.

5.
2904

5

Korvkokning.

Kokningen av korven var även ett ansvarsfullt
värv. Då korvarna lades i grytan, måste den, som hade saken om
hand, vara alldeles tyst, ty i annat fall kommo korvarna att
spricka sönder under kokningen.

Julbrygden.

Efter slakten vidtog brygden, varvid många olika försiktighetsmått måste vidtagas för att skydda densamma mot trollen, som annars lätt kunde passa på att suga musten ur maltet. För att skydda sig däremot, brukade man över dörren fästa något av stål, en kniv eller lie. I botten av bryggkaret lades ett par bitar av flygrönn och något föremål av stål.

2904

7

Ljusstöpningen.

Ljusen stöptes med fyra och fem grenar lika ofta som med tre, vilka skulle vara en bild av livets träd.

8
2904

8

Julbaket

skulle vara till Varfrudagen.

Sockenhantverkarna.

Skräddaren och skomakaren skulle efter tur och ordning komma och göra alla fina till jul. Dessa outhärliga och viktiga yrkesutövare voro mycket välkomna och smittningarna riktigt jublade när de fingo se "mäster" komma i språgmarsch med alnmåttet i handen och i teten för sina gesäller. Sist brukade den minste lärlingen komma bärande prässejärnet. - Även till fruntimren skulle mäster sy. Sömmerska visste man ej om. Några moder tänkte man inte på. Man var glad, bara man fick något - snittet betydde mindre.

Efter skräddaren kom skomakaren, och dessa två kunde få arbete i flera veckor innan alla kläder och skodon blevo färdiga. Synnerligen skickliga voro de också i att uppduka de mest fantastiska och omöjliga historier om gastar, spöken,

troll och annat skrock. Härutinnan voro de utlärda mästare och av
de äldste har säkert mången med spänd uppmärksamhet lyssnat till
de många underliga berättelserna vid skräddare- och skomakarebor-
den.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10.
2904
10

—•••••
//
2904

11

Knektens julkost.

Julkosten till knekten var 1 brödkaka, kött
och malt och 1 ljus. Säd och ved erhöill knekten på hösten.

2904

12

Seder och föreställningar vid julen.

Rengöringen är väl det första tecknet att julen närmar sig. De goda makterna bodde i ljus och renhet, de onda i mörker och smuts. När jul kom, gäller det att fördriva de onda och kalla det goda till sig. Därför göres rent i alla kror och vrår, samt tändes ljus i alla rum. Rengöringen.

Vid tvåtiden serverades julmiddag, då man fick doppa i grytan. På julbordet stodo de hemstöpta grenljusen, och senare på aftonen blev det fullständigt dukat. Mitt på bordet stod ett stort fat med kött, fläsk, korv m.m. och runt omkring en stor smörklimp, julosten och ölstånkan. Vid åttatiden tändes julljusen och man satte sig till bords. Julbordet skulle stå dukat helgen över och inte ta upp någonting, som föll därifrån på golvet. Doppa i grytan.

Dagen före julafton skulle julstugan klädas. Pyntning.

*Samil.
Nypvirdingar led
Nypvirdingar om*

*Nypvirdingar Gummor - Hattorna
Brisomala*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2904^{13.}

julbonader och jularken framtogs och spikades på väggarna.

Till den s.k. julbrasan, som tändes på julaftons-
kvällen, skulle det vara granved, så att de spraka och gnistrade
bra. Julbrasan.

Till vättarnas och nissarnas skara sällade sig De avlidnas
de avlidnas själar, ibland trodde man att de förra voro de dödas
gångare, som om julnatten kommo på besök och höllo kalas på
lämningarna av måltiden, medan människorna sovo. Därifrån bruket
att låta julbordet stå dukat hela helgen över. andrar.

Måkebulk kallas seden att gå i ladugårdarna och Måkebulk.
måka julnatten.

Lussenatten, årets längsta, då världen stanna- Lussenatten.
de singång.

På Tomasdagen och Lucia fingo inga kvarnar eller Tomasdagen
spinnrockar hållas i gång. Sådant komme att draga ofärd över hu-
set. Även julkaket borde vara undanstökat till Tomasdagen.

Till tomten utsattes på gården eller vinden ett Tomten.
fat gröt.

Så många som möjligt skulle till julottan. Julottan.
Julljuset skulle brinna, tills man trodde att julottan tagit sin Julljuset.
början. Beträffande detta ljus, gällde att det ej fick snoppas
eller flyttas från sin plats, sedan det tänts. Man trodde nämli-
gen, att det brann i tvenne lågor just i det ögonblick som Fräl-

Småland
Agnivåning
Utgiftsbo

Uppf. Gunnar Karlsson
Per Anders Karlsson m.fl.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

saren föddes. Någon eller några av husets medlemmar ^gvkade därför i regel och inväntade midnattstimmen för att se denne märkliga företeelse med ljuset.

På julafton må kreaturen tidigt vattnas. Den, som försummar det, blir på hösten efter med bärgningen.

På juldagen må alla skynda sig ifrån kyrkan. Den, som då kommer först hem, får först inbärgat om hösten.

Vid annandag jul var det sed att rida i kapp från kyrkan, rida Staffansskede.

Vattna krea-
turen julaf-
ton.
Hem från jul-
ottan.
Staffansskede

2904

14

15.
2904

15

Uppgifterna äro lämnade av:

Frans Pettersson, Huvudhult, (80 år)
Ida Ch. Johansson, " (67 år)
Axel Karlsson, " (55 år)
samt en person, som önskar bliva okänd.

Dödsvarsel.

Visade sig svarta ormar vid förstudörren,
betyder det, att någon i det huset, snart skall dö.

Höres bultningar i väggen, säges detsamma.

Om fåglar knacka på fönsterrutan, säges att
han hackar ut någon.

Sjuka, som ser sin egen begravning, skall snart
dö. Se sin egen begravning.

Svarta ormar.

Bultningar.

Fåglar.

Se sin egen
begravning.

17.
2904

17

Vid dödens inträde.

En döende skall ej ligga på hönsfjäder, ty då får han svårt för att dö.

Man sätter ett brinnande ljus i den döendes hand med den önskan att Herren Gud måtte tända för honom det eviga ljuset.

Var någon så svårt sjuk, att man trodde, att det skulle bliva döden, vakade man över honom om nätterna. När man vakade över en sjuk, skulle ljus vara tända hela natten, och den, som vakade, skulle vara mycket tyst.

När någon dött, stannades klockan i rummet.

Stanna klockar

Den döde skulle genast tvättas. Tvättvattnet skulle slås ut, så att ingen fick tag i det.

Det lades penningar på hans ögon och en psalm-
bok under hakan, en sax eller annat stålföremål lägges i kistan.

Skriv endast på denna sida!

Vakenatt. 18.

2904

18
Vedkastapräst

Vakenatt är nu lika med begravning.

Det var sed att jordfästa den döde vid brinnande ljus, likfackor. Även var det sed att brinna ljus över den döde, så länge liket stod övan jord.

Vedkastapräst kallades den man, som skulle hålla vedkastapredikan, som bestod i att läsa några böner och säga några egna ord.

Att strö aska, salt och linfrö kring gårdarna eller över vägarna var sed därför att man trodde, att gengångare skulle där stanna. - Man bar ut liket med fötterna före, för att ej den döde skulle gå igen.

Den södra delen av kyrkogården var den bästa, medan den norra delen ansågs som sämst.

Brudgumsskjortan eller brudlinnet skulle alltid tagas på den döde, om han eller hon varit gifta.

Om den döde varit en drinkare, lade man en butelj brännvin i kistan.

För att fästa liket vid jorden uppbrändes sänghalmen, som den döde legat på, en eldglöd kastas efter likfärden och dörrarna korsas.

Giriga personer gick ofta igen, likaså mödrar som lämnat efter sig små barn.

19.
2904

19

Begravningskalaset.

När gästerna kommo till begravningsgården, ble-
vo de först bjudna på kaffe, dopp och supar. Efter återkomsten
från kyrkan blevo gästerna bjudna på middag, vilken bestod av
bröd, ost, smör, fisk och potatis m.m. Begravningar varade i all-
mänhet i tre dagar. Och under hela tiden åt man och drack, så
att många av karlarna blevo berusade. Det hände därför ibland att
det blev slagsmål av i slutet av begravingarna. Nöjen saknades
inte. Kortspel förekom ofta. När begravingen var över, tackade
värden gästerna för att de hedrat den döde.

Skydd för odöpta barn mot förgörning.

För att skydda odöpta barn från bortbyting, skall man icke låta elden slockna, samt lägga en sax (stål) och en psalmbok i vaggan. Förr användes en röd svepe till att linda barnet, när det skulle döpas. Gudmodern lade vitlök och en vit penning på barnets bröst, för att skydda det mot bortbyting.

21

2904

21

Se sin tillkommande.

Lägger en flicka nio slags midsommarblomster under sin huvudgård på midsommarnatten, så får hon den natten se sin blivande fästman.

Om någon den natten går till en korsväg, ter sig för honom eller henne vålnaden av hans eller hennes blivande fästmo eller fästman.

2904

22

Bröllop.

Till bröllopet gjordes alltid stora förberedelser i brudens hem. Hit kom på aftonen brudgummen, böneman och brudmän, alla på häst ridande. Följande morgon foro de alla till häst till kyrkan. När man nalkades kyrkan skulle man rida tre varv kring brudastenen, innan man steg av hästarna. Inträdet i kyrkan skedde med högburna bruamentråd. Brudgranar var skalade granspiror med en liten grön ruska i toppen. Granspiran, som uppsattes vid förstudörren, var prydligt utskuren. Brudgranar.

23
2904

23

Pestgravar.

I byn Bökevara av Algutsboda socken är enligt
folktalet pestgravar eller högar.

24
2904

24

Rishög på den plats, där någon vådligen
omkommit.

I byn Huvudhult fanns omkring 1850 eller där-
omkring en stor rishög, som utmärkte att en person där vådligen
omkommit. Det var sed att man skulle offra till den personen,
som omkommit, genom att varje person, som färdades förbi, skulle
kasta en risgren.

25

2904

25

Kyrkogrimmen

är det väsen, som vaktade kyrkan och kyrkogården, men visade sig aldrig.

26.

2904

26

Gammal kassakista.

En kassakista och den dörr, som är i Alguts-
boda sakristia, skall härstamma från Råstockholme, där socknens
historia börjar.